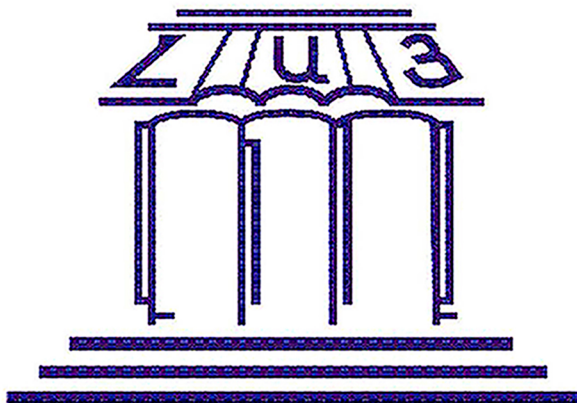

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3185

891.5.092

U-12 U

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԴԱՐՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՍԱԱՏԻ

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ
(ՈՒՍՈՒՄՆԱԳՐԱԳԻՏՈՒՄ)

ԿԻՒԼԻՍԹԱՆԷՆ ԵՒ ՊՕՍԹԱՆԷՆ
ՀԱՏՈՒՄՆԵՐ

Յ. ԱՐՄԻՆԱՆԻ

1925

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԴԱՐՈՒՄ ԵՎ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՍԱՍՏԻ ՀԱՅ ՄԵԿԵՆԻԶԸ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆԻԶԸ

891.5.099
U-124

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

891.5.092

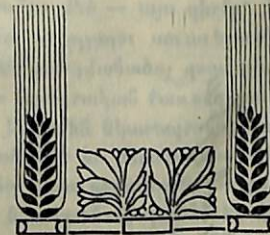
U-124

47

Մ Ա Ա Տ Ի

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)

8578

8578

2003

1925

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ - Աղեփանգրիկ

25973-ՎԻՉ.

Ն. Մ. Բ. ՈՂԵ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱԿԶԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱԿԶԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱԿԶԻՆ

Ներկայ երկր յոյս ընծայելով կը յուսանմ համեստ ծառայութիւն մը մասնացանել եզրիսանայ ընթերցողներու մասնաւորապէս եւ հայ մասնագրութեան ընդհանրապէս:

Հեղինակը, իր այս աշխատութեամբ, կը փորձէ նոր սեռ մը եւ մեր հոխ գրականութեան մէջ կը բանայ նոր ուղի մը, որ իր համակրողները եւ հետեւողները աիտի ունենայ ժամանակի ընթացքին:

Հնագոյն Արեւելի մեծ խորհողները կը քուին ծածկուած ըլլալ միտքի բողբոջ, որոնցմէ մէկուն ջանացած է քափանցել սոյն գործին երկասիրողը, բազում տարիներու աշխատութեամբ մը, կանաչ կղզիի մը մէջ որուն եզերքները կը յուացուին մշակայ եւ ներդաշնակ կոհակներովը Միջերկրականի:

Սաաի մտածումը՝ տեղեկի մը իմաստութեան ամփոփումն է:

Հոս երեւոյթին յզգիկ — զաղափարներու եւ պատկերներու նոխութեամբ մեծ — այս գիրքը՝ իր պարսկերէն բնագրէն քարգմանուած ըլլալու առաւելութիւնը ունի, ինչ որ հազուագիւտ է մեր քարգմանածոյ գրականութեան մէջ՝ որչափ որ կը յիշեմք մեր տպագրական բառորդ դարու զբաղումներուն մէջ:

Սաաիի կեանքին նկարագրութիւնը եւ իր գործերուն ընթերցումը մտածումի եւ մտաւորական վայելիքի նիւթ աիտի հայրաքիթն մեր նորահաս սերունդին, որ այս միտքաւ, աիտի մըղուի ճանչնալ նմանօրինակ գործեր եւ հեղինակներ:

Այս հաւանական յոյսը եւ ընթերցողներէն ընծայուելիք բարոյական աջակցութիւնը՝ վարձատրութիւնը աիտի ըլլալ մեր տպագրական աշխատութեան, որմէ նիւթական շուտիտի շանչեմք տկնկալեր:

Գրքին հեղինակն է Տիար Յ. Արսլանեան, Լուսաբեր-Արեւ եւ Արեւ յրագիրներու նախկին խմբագիրը, որուն «Գիտակ» եւ «Շէյխ-իւլ-Պէլէ» կեղծանունով յիշեալ քերթերու մէջ երեւցած գրութիւնները — կեանքի հեղանակ եւ խորունկ գիտակցութիւն պարունակող — ժամանակին հաճոյքով կը կարգացուէին եզրիսանայ ընթերցողներու կողմանէ:

Իննուհնական քուականներու պատկանող յիշեալ գրագէտը, սիրամար խոկումի եւ ընթերցումի, հայգարգացեալ դասակարգին

Շրջապատը մեզի համար է
Ի միջոցաւ համարացալի եւ բարձր-ժամանակի:

Զ. Վ.

3/11/925

Այս համարը

491256
9

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԲԱՆԿ

կեր հին եւ ժամանակակից

U

Suq

Տղ

— 115 —

ԲԱՑԱՏՐՈՂԱԿԱՆ ՏՈՂԵՐ

ՈՒ ՄԱՂԹԱՆՔ

== ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ ==

Իրական դաստիարակությունը եւ մտածելու մար-
զանքը կը կազմեն հոգւոյն ոյժը եւ զարգը: Չերկը-
կարագրին բարձրացումին եւ գրական զարգացու-
մին պիտի սասարէ ներկալ գործին բազում տնգաւ
ընթերցումը: Այս համոզումը զիս կը թելադրէ ձեզ
ձօնել զայն:

Սաասինն լաւագոյնս պիտի սորվիք եղանակու-
թեան ճանապարհը եւ ապրելու վայելքը :

Իր կեանքի գիտաբանները եւ փորձառութիւնները կը խստցունեն սակաւարիւ քափանցիկ էջերումէջ, որոնք կ'աւազուրեն լուրջ իմաստ, սփոփաւրանք եւ կենսամոռոգ բուրումներ,

Իրմէ պիտի իմանա՛մ որ կեանքը շարունակա-
կան պայմար մ'է՛ նակասագրի դեմ: Հարիւր հազա-
նաւոր սարիներ առաջ սկսած կռիւ մը՝ որ վերջին
մարդ եսկի՛ն անհետացումովը պիտի վերջանայ: Անց-
եալի քնդարձակ շիրմասաններուն մէջ կը հանգչի
վաղուան երջանկութեան գաղտնիքներ:

Իրանցի Սառսիկեն — Վսաճումի սիսան մը —
գիրաւ պիտի ուսանի՞ մեղմ համակերպում մը
ներ ճակատագրի բոլոր ելեւելներուն մէջ:

Իր խրատներու պարտեզին մէջ հոսոսելի, փայլելի, որոնք ծաղիկներ: Մօտեցե՛ք հոսոսել եւ շոյել զանոնք: Յիշեցե՛ք որ, մենեւ անհունապէս զարգացող ցեղերու զաւակներ, արդէն զանոնք հանցած եւ գնահատած են: Խրոխսն Ալպիօնի՝ Քրքրները ձեռնա Պրայները, ի հօտն երախտագիտութեան մինչեւ անգամ ուխտի գացած են Սասսիի շիրմին՝ Պարսկաստանի խորերը:

Ունեանօք երեց եղբոր մը խրատներն են ասոն
որ կ'ուղղուին ձեզ, կարենալ ձեր մեքի աչքերը ա-
ռաջնորդելու դեպի անաստան սահարները իմա-
սույ եան եւ ատողք գրականութան:

Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՍԱԱՏԻ ԿԵԱՆՔԻՆ

ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅ

Պատմութենէն կ'իմանանք որ, Պարսկ բանաստեղծ Սաադի, իր կեանքի միջօրէին — յիշատակներով ճոխ և պատիւներով բեռնաւորուած — հետիոտն ճամբորդութիւն մը կատարեց Սուրիոյ, Հիւսիսի և Եգիպտոսի մէջ, կարենալ լսելու համար իր զուտ մաքրութեամբը նշանաւոր արար բանաստեղծութիւնները:

Թէև մինչև իր ծուծը ազդուած բոլոր երաժշտութիւններէն և մանկական աշխարհին համայն անուշահոտութիւններէն, Սաադի տակաւին կը ճամբորդէր երազի ականջներով մտիկ ընելու ամայութեան հուժկու շեշտերը և ցատկոտելու աւագէ աւագ մինչև անապատը:

Արդեօք, ո՞վ գրականութեան սիրահարներէն, մանկութենէն ի վեր հրապուրուած Պարսկաստանի մեծ բարձրազանգակներէն — ուր հովը թանկազին քարերու փոշիներ կ'արծարծէ, — չը փափաքեցաւ նաև ճանչնալ գերերջանիկ երկիրները և գիշեր մը զարնել իսպահանի մէջ Սուֆիներու արծաթագոյն զուռին:

Հոգ, գրագէտներու մէջ նստած, կապոյտ երփնեբանք պատուարանի մը մէջ, զոր կը շեշտեն հակայ վայրի վարդերու բուրմուր և վազող ջուրերու շողին, պիտի տեսնայինք մեր ծունկերուն վրայ ունենալ Սաադի կիւլիսթանին և Պոսթանին թանկագին ձեռագիրներ:

ըր և էջերը որոնք վէտվեալուն են գունաւորումներէ և ուր բանաստեղծին պատմութեան քննարկը կը ցուցադրուին — Արեւելեան պարող գրականութեան մէջ — ուրաւագոյ ծովի մը նման, փոքրիկ թռչուններու թռաւախութիւն տպաւորութիւնը տալով:

... Այս փիլիսոփայական վարժարանին թարմ բարակ պատերուն մէջ, գեղեցիկ ծաղկամանի մը նման, ուր կ'ապրին ոգեւորեալ ջուր մը և անսպառելի անուշահոտութիւններ, ամեն ինչ ճգնաւորական ինքնամփոփում է, երանութիւն և սրտի թեթեւացում...:

Երեւակայեցէք զարմացումը զոր մեզի պիտի պատճառէին երկայն հագուստներ կրող այնքան օտարականներ, երկնցած տախտակեայ պալքօններու վրայ՝ որոնք կ'իշխեն նիրհող դպրոցին ցայտուն ջուրերուն:

Պաշտպանուած ճշգրիտ երազանքով՝ երազանքի մը դէմ որ սահման չունի, կ'երեւակայիմ որ, ի հեծուկս քնարերգական գիշերուան մը — որ կրքոտ սրտերու հետ կը փոխանակէ լոյսն բացագանչութիւն մը — այդ օտարականները մեզի համբերութեամբ պիտի խօսէին՝ Խալամի, Սաատիի, Հաֆիզի և Ֆէրատիի մասին — Պրդատոնի և Քապալի աշակերտներ — միտքի ռաւանդներ, որոնք կ'ուսուցանէին իմաստութիւնը առանց գրելու պտույտի և սէրը առանց իր սաստկութիւններուն:

Սպիտակ փաթիլներ, գիտութեան և բանադատութեան փղոսկրեայ ձեռքերուն նման, պնդօրէն կը ծածկեն իրենց խոհուն և նրբաղիծ դէմքերը, որոնք ըստ մասնաւոր մեթոտի մը, յոգնած են հարցաքննելէ անդունդը նախ քան զկեանքի և անդունդը յետ քան զմահ:

Հպարտ դէմքեր, չիտթ ճշմարտութիւններու ցանցին մէջ բռնուած, ունին վճիռ ցուցումը խորհող ջուրին՝ երկաթապատ պղտիկ ջրհորի մը մէջ և կ'արտացոլան երկնային ամպերը:

Բայց մարդ կը կասկածի մտածելով որ այնքան չը-

քիզ գիշերուան մը մէջ, անուշահոտ վանքին ճարտար բովիչները կարենան գրաւել մեր ուշադրութիւնը և ամբողջ սիրտը: Անբաղդատելի տրամութիւն մը երազս պիտի ցուէր Իսպահանի ուլախին մէջ, Իսպահան, ներդաշնակ անուն, որուն վանկերը անգամ կ'ուռնին և կը լայնանան, հասուն վարդերու հեշտին բացումին նման, համահաւասար սիրամարգերու սիրային ճիւղին՝ գիշերուան անտառաւանդներուն մէջ:

Այն շառաչուն պահուն, յորում բարձրավանդակները գաղջ հողմէն գրգռուած, կը գանգատին առուակին, սրբան գողտր վշտով պիտի խօսայի՝ կաւէ, աւազէ և ոսկեղծումէ շինուած քաղաքը, որուն պատկերները թէ ճոխ են և թէ մերկացեալ:

Տաքուկ հողին և հողմակած երկնքին մէջ իր անթիւ տանիքները կ'արտայայտեն հայրենաբաղձութիւնը թեւերու, որոնք կը հրապուրուին մարդերու երազներովը:

Վեհ աղամանդներու նման, արտում պալատներու ճակատները կը ցցուն մեղմաքուն ջուրի ճամբաներու վրայ, ուր պարսկական կարմիր լիւակը միաւրի կը փետտէ, կը պատռէ, բոյրերով լի իր կոկոնները:

— Իսպահան, որքան պիտի խորժէի անապատի մէջ Սուլթանի աղքատութիւնէդ, կապոյտ յախճապակիէ շինուած կլոր գմբէթներէդ, կոհակներու նմանող աւազուտ խեղճ փողոցներէդ, որոնք շինուած են՝ գարերու ընթացքին ճմլուած, փոշիացած այնքան վարդերու վրայ:

Ուշադիր լուծեան դադանիքներու, պիտի նշմարէի շունչը ամբողջ ճնշուած ժողովրդեան մը՝ փռուած փախթներու և թաւհայ գորգերու վրայ, որոնք կը գանուին գիշերները պարսկական տափակ տանիքներու վրայ:

— Ահ, եթէ մահը դառն է, նոյնիսկ դառն բաներու, ինպէս որ կ'երգեն վշտաշարժար Հայ ցեղին աշուղ-

ները, այդ ցաւը որքան ծանր պիտի ճնշեր այս մեղկ մարդկային ազաւնեառնին վրայ՝ կախուած բուրումնաբու մէջ, ուրկից դուրս կուգայ, յողնած, հեւասպառ հառաջանք մը:

Երեւակայութեամբ դեգերենք, ուշադիր ընթերցողներ, խորհրդաւոր և մոգական այդ երկիրներու մէջ՝ առաջնորդուած կապոյտէն դէպի աւելի կապոյտներ և պիտի համոզուինք որ լաւագոյն է երազել զրախաւ քան խոկալ երկրային անորոշ միջոցներու վրայ: Հոգ պիտի գանենք այն չը յողնող բուրումները որոնք կը լճանան խիտ օդին մէջ իբր թէ բանտարկուած լինէին հրաշէկ, բերեղեայ սրուակի մը մէջ:

— Երբոր սոխակին երգը սահմանափակուած է գիշերուան պարտէզներուն մէջ, երբ սիրահարը իսկ կը դադրի արտայայտելէ իր ցնորքը և գանգատը, անուշահոտութիւնը առանց նուազելու, կ'արձակէ իր բուն փամբուշտները, վերապահելով վսեմ լեզու մը:

Բայց փութանք դեգերել չլացուցիչ Պարսկաստանի բուն կեդրոնը, և պիտի տեսնենք որ փետրուարի պայծառ ամսուան մէջ, Խորասանի հովիտներուն եզերքը, քովքովի կ'ապրին ձիւնը և միօգօթիս ծաղիկը, և պիտի տեսնանք վաշկատուն ցեղերու փափաքը տեղափոխուելու:

— Բայց, աւա՛ղ մարմնոյ աչքերով չը պիտի կարենանք ձեզ տեսնել, ո՛վ բաղձացուած երկիրներ, Հընդ-կաստանի հեղեղներ՝ քօղարկուած կարմիր նէնուֆարներէ, Միջագետքի և Պարսից Մոցի մարդաստաներ զորս Սաաթի կը թուէ հպարտօրէն և որոնց վարդերը հոտուտած է...

Քանի մը անոններ կը թուին դարերու մէջէն անցնիլ՝ մարդերու սերէն տարուած և իրենց փառքը կը չըր-

ջաղայի անխոփոխելի դօտի մը մէջ, այսինքն պարտէզներու և երկնքներու միջև:

Ասոնցմէ է անմահն Սաաթիի հոշակը որ կը մնայ խառնուած հեշտին ծաղկերածակներու և վճիտ եթերին: Տակաւին այսօր իսկ, յաչս հա՛այն բանաստեղծներու, վարդերը թօթուող, թերթատող խրաքանչիւր գեփիւռ կը թուի սփռել իր շիրմին վրայ բուրումնաւատ զոհաբերումներ:

Ինչպէ՞ս ներկայացնեմ նուիրական պատմիչը, իրանեան երազին սիւնը, որ դար մը ամբողջ այցելեց մահմետական երկիրներ և իր օրերը վերջացուց ճգնաբանի մը մէջ ի Շիրազ:

Իր հնագոյն կենսագիրը Տէվլէթ-Շահ սապէս կը գրէ. — «Սաաթի 120 տարի ապրեցաւ, 30 տարին յաւակացուց ուսումնասիրութեան, 30 տարի աշխարհը պտուելու, միւս 30 տարիներուն մէջ պաշտումի գորգին վրայ սփռուեցաւ՝ հետապնդելով իտէալի ուսանողներու հետքերը: — Ի՞նչ գեղեցիկ կեանք: —

Սաաթի ծնաւ 1184ին Շիրազի մէջ: Երեւակայենք մանկութիւնը ճակատագրին այս օրհնեալ գաւակին իրանեան հողին վրայ, որմէ այնքան վրդովիչ պատկերներ ձգած են մեղ հնութեան քնքուշ մանրանկարադրերը:

Ահաւասիկ պարտէզներ: Տեսարանին մէկ մասը կը չըջապատուի կարմիր խէժով շինուած ձողաղատնէշով մը: Բլուրներ, մարգատտաններ և վաղող ջուրեր: Հընդիկ բալասենիի խիտ տերեւներուն ներքե, խայտաբղետ ձի մը քառամբակ կ'արչաւէ: Զիւն թամբին վրայ տաւաժուած է երիտասարդ մը՝ վարդագոյն կտաւէ հագուստով: Անդին, փիղ մը և սև մաքի մը իրենց ճակատները կը լուան դաշնանային հողին վրայ, ուր նազելիօրէն կը ծաղկին երփնագոյն ծաղիկներ:

Ասելի հետուն, բարակ, բաց, չողջողուն փթթումով ծածկուած հովիտ մը լեփեցուն է մետաքսանման լեղակի տունկերով՝ ոսկեգոյն համաստեղուած։ Այս բուսային ուռած երեսի բարձրութեան հետքեր կը խոկան փաթթոցաւոր խորհողներ։

Երկաթեայ ձողերով շրջապատուած քառակուսի փոքր ջրհոր մը որ կը պարունակէ ցած ջուրի ցայտում մը՝ սպիտակ հեղուկ մեկոնի նման տարածուած է և առատաբաշխ՝ առանց սպառելու իր ծաղկատերեւները։ Իրանեան կիթառները կը դողան և բնութեան կիթառները կը սարսուռն։ Վայրի իշամեղուներու խումբ մը օդին մէջէն կ'անցնի, դեղին և սև գծուած ջահանման գնդակ որ կը թռի լինել վազրին օդային հոգին...

Այժմ դառնանք հորիզոնը, լուրջ և կէտաւոր տեսարան՝ որ Շիրազի, Պէյլաքանի անծայրածիր դաշտն է։

Հոգ կը տեսնենք ցցուած բերդ մը՝ լեղակի և վարդագոյն ոսկեգոծումով՝ հիմը ծանրացած արեւելեան վերանտաներով և թէրբասներով։ Այս սրածայր բերդը ուղղածից նոճի մը նման կը բարձրանայ առտուան երկընքին մէջ։ Նկարուն կտաւէ շրջազգեստով աղախին մը՝ ճակատը զարդարուն յուզող թռչունի թեթև փետուրներով՝ — հնազանդելով իր իշխանածին տիրուհին — պատուանէն կը սահեցնէ արծաթագոյն չուանի մը ծայրով կարմիր սնդուսէ պահարան մը զոր կ'ստանայ երիտասարդ սիրահար մը, այսինքն մեր բանաստեղծ Սաատին։ Այս խորամանկութենէն զոհացած, ճարպիկ Սուլթանուհին կ'երկնայ մէջը փորուած տիվանի մը վըրայ, որ կը թռի աղբիւր մը լեռնակողքին վրայ։ Ուրքան սիրուն է այս տարփալից՝ աղջկան ոչխարային կողմատեսիլը։ Սև մազերուն մէկ խոպոպիկը կը հոսի իր այտին դէմ մեղկ օձի մը նման։ Կապոյտ շրջազգեստը կը ժպտի իր անհամբեր և քմահաճոյքով լի մարմինին։ Իր մանկական կլոր ոտքը կը խաղայ բուստէ

մանկակով մը։ Սպիտակ և կանաչ եաւախ մը այնքան խնամով կը սեղմէ իր ժպտուն այտերը, որ պիտի կարծենք թէ իր խօլ ճակատին վրայ պատահաբար բացուած վերքի մը չնորհալի կապն է։ Սիրոյ բերդին ստորոտը եղջերու մը կ'արածուի խիտ մեխակներու վրայ։ Հետաքրքիր, հրապուրուած ծուկեր գետէն դուրս կուգան երկու առ երկու, գետին մէջ նսնագոյն կակաչներ կը ձօժին ու զանոնք դուրս կը քաշեն խաբող խայծղաններու պէս։

Բայց այսքան անուշահոտութիւն ճնշիչ կը դառնայ, մեզ կ'ողորմայ, մեզ պիտի յաղթէ։ Յնջահեղձ կ'ըլլանք, մեզկ գրգռութիւնը արցունքներ կը ցայտեցնէ։ Եւ սրովհետեւ կեանքի մեծ պայքարը միշտ տեղի կ'ունենայ յանդգնութեան և հեշտանքի միջև, ուրախօրէն պէտք է ընդունինք յոյն պատգամաբերին սա աղաղակը՝ Էշելի բերնին մէջ՝ որ կը ծանուցանէ Պարսից պարտութիւնը. «Մեծն Ասիան ծանրօրէն ծուկին վրայ ինկաւ»։

Սակայն այս հեշտանքներուն մէջ չէ որ բանաստեղծ Սաատին անցուց իր երիտասարդութիւնը։ Այն որ կոչուած էր Պարսիկ լեզուի և գրականութեան փառքը լինել՝ ճանչցաւ թափառական կեանքը, աղքատութիւնը, գերութիւնը։

Հաղիւ երիտասարդ, նախ գնաց Պաղտատ, որ այն ատեն մահմետական աշխարհի բարոյական կեդրոնն էր։ Հեռեւեցաւ Նիղամի մէտրէսէին դասերուն, ուր բարեկամացաւ հռչակաւոր Սուֆիի մը հետ։ Թէև Սաատի բնորոշ հերհայեցողական կեանքը, բայց չը հրաժարեցաւ աշխարհէն։ Իր կիւլիսաւն առանց գրքին մէջ կը դանենք զատաւորներ, վաճառականներ, ըմբիշներ, ծերուկներ, չափահասներ, որոնց կը տեսնէ կրքերուն յուզումը, կը դիտէ ակնարկները և ձայները։

Թէև զրամ չունէր, ինչ որ զինքը ստիպեց Սաամ

պօլի մէջ իշապան, Երուսաղեմի մէջ ջուր կրող լինել, բաւական դիւրին կը ճամբորդէր: Սուֆիներու ազանդին միացած, միշտ բնակարան և անկողին կը գտնէր ընկերոջ մը քով, կամ բաղմաթիւ մենաստաններէ միոյն մէջ, որոնք յաճախ կձկուած են տրտում նուձիներու ներքեւ, ուր կը կեդրոնանան լուսթիւնը, թարմութիւնը և ջուրը՝ Արեւելեան բլուրներու գագաթնէ լուն վրայ:

Սաատի կը պատմէ որ Սուրիոյ մէջ Ֆրէնկներու ձեռքը գերի ինկաւ, որոնք իրմէ չը կարենալով փրկագին գանձել, զայն գերի ըրին և խրկեցին հրէաներու հետ աշխատել Տրիպոլիոյ փորերուն մէջ, Հոգ Հալէպցի մը զինքը վերագնեց և իր աղջկան ամուսնացուց 100 կտոր ոսկիով: Սաատի անկախութեան հոգածու ըլլալով, շուտով ձգեց կինը և զայն խրկեց իր հօրը՝ սակիէ կտորներով և զազալով մը: Այս զազալը իր շարագրած մէկ պզտիկ ոտանաւորն էր, որուն մէջ կը գտնէր իր լքեալ կնոջ հրապարը, բայց առաւել կը փառաբանէր ազատութեան առաւելութիւնները: Հալէպցին զազէլը կարգալով սկսաւ լալ: Սակայն, բանաստեղծութեան չնորհալի սէրը անցուց անարգուած ծերուկին բարկութիւնը, որը միեւնոյն ատեն ստանալով իր ամուսնալծեալ աղջիկը և ներդաշնակ ոտանաւոր մը, մոռցաւ իր տրտմութիւնը և թողուց որ սիրտը ճաշակէ մեղրը հնչուն խօսուն մեղուներու:

Այսպէս, թափառական, չլացած Արեւելքի մըրկող կապոյտէն, պարուրուած իր բուն սրտին չնորձքներով, Սաատի այցելեց Պոլիս, Դամասկոս, Երուսաղէմ, Պաղպէք, Պասրա, Եգիպտոս, Թիւրքիստան եւ այլն:

Բայց, մինչ կը ծառայէր անցաւոր տէրերու, երազով և դիտութեամբ կը տիրանար աշխարհին, որ յաւատարմի պահէր իր անունը:

Իր բաղմաթիւ ճամբորդութիւններէն միոյն միջոցին

գիշերը անցնելու համար պարտէզի մը մէջ կեցաւ ուր կ'ընդունէին չքաւոր ճամբորդները: Բաղդադուրկ հօգիւնեալ այդ չքաւորին մէջ է որ յղացաւ Կիլիկիոյ ծրագիրը:

Այդ վճիռ գիշերուան մէջ՝ համեստ ննջողներով հասարակաց պարտէզի մը մէջ տարածուած, կը լսէր բնութեան անդադար աշխատանքը որ կ'աւրէր մարած ծաղիկբաժակները և կը բանար անհամբեր բողբոջները: Արագութիւնը ժամանակին որ կը քաջալերէ լոկ քանդելու համար: Ուստի, Սաատի ուխտեց իր անունը կցել անկորնջելի պարտէզներու:

Շիրազ վերադարձաւ 1258ին և քաղաքէն դուրս պարտէզով շրջապատուած փոքրիկ ճգնարանի մը մէջ հաստատուեցաւ:

Իր յիշատակը, թանկագին քարէ սրուակի նման ուր կը նիւնէ վաղորդուն հիւթը, կը ծորէ անսպառելի բուրմէն: Պատիւներ և յարգանք զինքը կը չըջապատէին: Բայց, ինչ կարեւորութիւն ունէին այնքան քաղաքավար բարեւներ նոյնիսկ թաղաւորներէ եկած, այն մարդուն համար որ երբ լսեց քաջագործութիւնները ձէն-կիզ-նանի, պատասխանեց. «Այս անուն մ'է որ պատմութեան մէջ նշանաւոր պիտի մնայ, բայց ըսէք ինձի, վարդերը կը սիրէ՞ր»:

Ինչպէս որ ինքն ալ կը պատմէ ԳԱՍԻՏԱՆԵՐՈՒ մէջ, Սաատի մշտապէս նստած էր իր խիտ պարտէզին մէջ և յամիկներէ ու Շիրազի վարդերէ կազմուած կամարներու ներքեւ: Կը դրէր յիշելով իր ճամբորդութիւնները և կը գտնէր գեոատի աղջիկներու գեղեցկութիւնը: Իր աղիւսէ և կաւէ շինուած տունը, ուր կ'երկարէր կապոյտ յախճապակիէ տանիքը, կը նմանէր միջոցին մէջ կասեցուած կոհակի մը, որ իր ստուերը մարդաստանին փոխ կուտար:

Երբեմն ծաղկալի կեռասներէ, ձիւնոտ մխակէ,

ստաղազարդ յառմիկէ դուրս կուգար մեղկօրէն սպիտակ թիթեռնիկ մը, հողի մը նման որ երկնքին կարօտը ունի: Վազող ջուրը, որ կը գեգերէր կապոյտ յախճապակիէ նեղ ջրանցքներու մէջ, բանաստեղծին ոտքին առջև կը կազմէր հեղուկ և բաժանեալ երկինք մը: Իր մօտը, ոսկեղօծեալ ամաններ միօղիթիսի գոյնով, կը պարունակէին քաղցրահամ համեմունք և բուրումնալից խոտեր: Անթիւ կապոյտներ, տարածուած մինչև էն փոքր բաներու մէջ և որ կը թռին երկնային նուէր մը՝ զօր նոյնինքն կապոյտը կ'ընէ Պարսիկ կայսրութեան:

Սառաթիի դեղին ամպերէ գաւաթը միշտ լեցուն էր
զիւրով և վարդ մը՝ իր նարկիլէին երկայն խողովակին
կցուած՝ իր մշտակայ բուրուժը կը խառնէր ջրայիւր ծու-
խին։ Կէս բացուած վանդակին մէջ, մշկահոտ ուռնիի
մը վրայ կախուած, վիպլուն աչքերով սոխակը առանց
յոգնելու իր կակուղ կոկորդը կը գործածէր։

Դիւրաւ կրնանք երեւակայել բանաստեղծին օրերը
և գիշերները Շիրազի այս հովիտին մէջ, այնքան նշ-
պաստաւորեալ բնութիւնէն զոր անուանած էին «Սիրաւը
հրճուեցնող պարտէզ» և ուր Սատտին փափաքեցաւ
թաղուիլ։ Գահիրէի Սուլթանական Մատենադարանին
մէջ առիթը ունեցայ խոկալու լուսանկարի մը վրայ որ
կր ներկայացնէ Սատտին դամբանը։ Ըստ այս պատկե-
րին, կիրի անապատի մը վրայ, ձիւնի պէս սպիտակ, ա-
ղիւտ պատ մը զրուած է, փրփրոտ ծովու վրայ թե-
թիւ նաւու մը նման։ Նոճիներ և ուռնիքներ զուրս կը
խուժեն այս մեղեդային քառակուսիէն։ Շուրջը պարա-
պուրծներ և կապոյտ։ Մինչև հոգ չանդգնող ճամբոր-
դը կր կարծէ տեսնել անէութիւնը որ խեղդամահ կը լի-
նի աղամանդեայ երկնքի մը ներքեւ . . . :

Բան Շիրազի մէջ չնորհալի ճամբայ մը կը գրաւէ
սիրտդ: Մօլաբընսերու ճամբայ մ'է ասիկա — հողի վը-

բայ ինկած զոհարներ — որուն չեղանկիւն քարերը կը շրջապատեն ջուրի աւազանները, որոնք ձուածու հեղուկներու կը հմային:

Ընդունելիք որ Սասանիի երկիրը աշխարհի էն գեղեցիկն է :

Այս հմայիչ խորհուրդը իր ձգնարանին դադարեցնելու և
կայն դաշտերը գլխախառն՝ թմբեցուցիչ օրերե վերջ կ'ըզ-
գար գիշերներու կիրթը:

Շիրազի բարձր լեռներէն իսրաքանչիւրին վրայ հո-
վը կը ծալուի և կը հանդատանայ լսելօքցած պահակի
մը նման:

Ամբողջ հովիտը կը քրտնի գարնանային ջուրէ։ Պարտէզներու մէջ խառցեալ թանձր բուրումներ օղը կը լեցնեն կախուած հտաւէտ դորգերու նման։ Ամեն բան կը մեղկանայ, խայտաբղէտ յովաղը, նուրբ և ցած ճակատով լէօրարը, լսանդատ ձին՝ որ հովիտներէն կ'անցնի մէկ ոստումով, կը ծռին, կը թեքին։ Մարդ կը տեսնէ իրենց ճակատին ծալւուիլը։ Անոնք կ'անցնին՝ երկընցած, տկար, հնազանդ, իրարու անցած վայրի վարդերու կամարներուն ներքեւէն՝ օրօրուած այս՝ ծաղիկներու մուխովը։ Անտառներու աղջամուղջին մէջ, անթառամ ծաղիկը, յակինթը և թանձր աղատքեղը թարմ տիպանքեր կը կաղտեն, որոնց վրայ երէնբըր, ինչպէս նաև թռչունները իրենց ընկերահիներուն կը միանան։

Տակաւ քաղաքը կը շողղայ: Խորհրդաւոր պարսկական գիշերուան մէջ՝ լուսնին մահիկը կը փայլի արծաթագոյն ձմեռուկէ կտորին նման: Զարուխտեայ պարտէզին մէջ ջուրի նուազած ցայտումները անարգել կ'ելեւէջնեսրտի մէջ կազմելով հազարաւոր արծաթեայ թիւեր՝ ինչպէս պիտի ընէր գաղտնի և ժիր սարդը: Կլոր գըմբէթներով պալատ մը՝ կը փայլի՝ բերեղի և քաֆուրի պէս: Սպիտակ բրարիոններ կ'այրեն իրենց բուրումնաւէտ մոմերը, մինչ թէրային վրայ երկու մարմիններ կը

Թախանան՝ տաքցած աշտերու և իրարու կցուած թեւերու սեղմումով աշխարհն միացած որ կը կազմեն միակ հոծ ամպ մը: Կլորակ վանդակապատը կը լռեն այո գլխովցած՝ ամով՝ որ խնամովտաճ և անոյժ կ'իջնայ կոնակի վրայ միջոցին մէջ:

*
* *

Այժմ քեզի կը մտածեմ, ինչպէս յաճախ և ատենոք, ո՞վ Սաատի, պարտէզներու բնակիչ! Մանկութեանս ի վեր, մինչ քու լեզուդ կ'ուսանէի մեծ հօրս ծունկերուն վրայ — կարծեմ քեզ լաւագոյնս հասկնալու համար — նախազգացի և բաժնեցի երազներդ: Կապոյտը աշխարհի սիրեցի որ էութեանս թափանցեց և ինծի պատրաստեց բերուզէ սիրտ մը:

Կ'երեւակայեմ մարդագետինը ուր նստած էիր: Առինքնող կապոյտով աշխարհէն զատուած, ցանցապատող, կղզիի մը նման, կը ճօճէ թեթեւ տարածութեան մը վըրայ:

Կեռասնին, սերկեւիլի ծառը, նոճին և ուռնին կը լուսնային եթերին մէջ, ջրամամուռներու պէս, ընդսուզուած վճիռ ծովուն մէջ:

Այդ հեշտաբուն երկրին մէջ, ուր երկնցած, թաց աչքերը իրարու կը միանան պարտէզէ պարտէզ և կը թռնին չըջագայիլ Իրանի մէջ՝ բոսբորանման հեղեղի մը հանգոյն, սէրը եղաւ քու կրքոտ զրազումդ:

Յնորամոլ, դեռատի աղջիկներ, հեշտանքէ և փառքէդ լըջացած, վարդենիներէ կազմուած պատերուդ ստուերին ներքեւ՝ քովդ կը տարածուէին. և դո՛ւ, երկչոտ թեւերու մէջ կը հատցնէիր մեղամաղձոտութիւնը անոնց, որոնց հոգին աշխարհը կը պարունակէ և որ ինքզինքնին կ'ապառեն անդադար, առանց կարենալ բան մը ստանալու ալիւս:

Իբր թէ երաժշտութիւնը ծնած ըլլար նոյնիսկ ա-

ռարկաներու կատարելութենէն, կապոյտը, լուսթիւնը, երազը կը թռնին շուրջդ գոյացնել անջնջի սուղիմաներ, նիհավեհներ, մեղօտներ...:

Այսպէս կը վայելէիր խաղաղ ծերութիւնդ:

Բայց, ո՞վ Սաատի, կ'ուզեմ մասնաւորապէս յիշել ճէլալ-էտ-Տինի տարեշրջանին այն օրը ուր արհամարհեցիր պարտէզիդ վարդերը և ամէցուցիր բարեկամդ իր հակումին համար զոր ցոյց կուտար անոնց խառնափող գեղին, ի սէր անոր որ բնաւ չը կորնչիր:

Այդ օր գրեցիր Կիւլիսթանի առաջին էջերը:

Սիրեցիր յաւիտենականութիւնը, բոլոր բանաստեղծներու պէս, բայց ոչ թէ հոշակի ունայն փափաքով, այլ որովհետեւ փառասիրութիւնը աւելի երկայն սէր մ'է: Յոյն իմաստասէր մը կ'ըսէր «Մեծ պատիւներ պէտք են մեծ քաջութիւններու» — կ'ենթադրեմ որ պատիւներ ըսելով կը հասկնար մարդկային գուրգուրանքի անդադրում տուրքը, հարկը:

Սաատի. ջանքերդ ստացան իրենց յաւերժական վարձքը: Նուիրական պատմութիւններուդ շնորհիւ, միշտ համբոյցներ պիտի տաս թարմ յաւերժահարսին որուն դէմքը և թեւերը մեզ կտակեցիր: Պիտի չափաւորես բուռն սիրահարին անհամբերութիւնը, պիտի քաջալերես երկչոտը, պիտի այգանես ագահը, պիտի մխիթարես նախանձոտը, դժբաղդը, հողեւարը. վերջապէս, տառապեալ տիեզերքին պիտի վերադարձնես միացած երգիդ խաղաղութիւնը, լուշաղի խարտոցներէ յղկուած սափիւր նման:

*
* *

Ներկայ նօթերը պատրաստելու առիթով, վերա-կարդացի Կիւլիսթանը. քանի՞երորդ անգամ. այնքան անգամ որքան վարդեր հոտոտեցի կեանքիս մէջ: Ո՛հ, թիւը մի հարցնէք: Իմին յիշատակ վարդերս կուլան

կողման, թառամեցան, մինչ Սաաթիւնները յաւէտ կը
խայտան, իրենց մշտաբաց կոկոններուն քնքոյշ հակու-
մովը, վէտվէտումովը բաներ մը կը փախան զոր չեմ
հասկնար, չեմ զգար այլեւս, որովհետեւ ընթերցողներուս
պէս երիտասարդ չեմ... :

*
* *

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, աչնան աղմկալից և
փոշելի օրերը սկսան։ Բնութիւնը կը խանդարէ տերեւ-
ները և կը չորցնէ ծաղիկները։ Խնձի կը թափ որ, օ-
ղին բլբլեղեղայ կապոյտին մէջ, ամբան մեծ թեւարդ-
խումբ կը հեռանայ։ Տակաւ լուսնիւնը պիտի տարած-
ուի ուր քիչ առաջ կեանքը կը տիրապետէր։

Տրամութիւնը, զոր կուտայ Կիւլիսքանի պէս գրքին
մը ընթերցումը, աւելի ուժգնօրէն կ'զգամ, ժամանակի
բեկումին և բնութեան հոգեւարքի այս շրջանին։

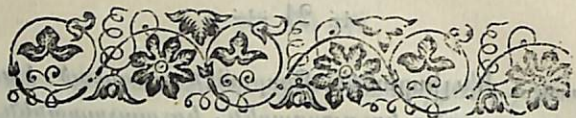
Սրգարեւ, երեւակայութիւնը յաւէտ կը բուրումնա-
ւետուի Իրանի սպիտակ մեխակներովը, որոնք կը ծաղ-
կին կապտամանն ծաղկամաններու մէջ՝ Իսպահանի տան
մը պղտիկ պալքօնին վրայ։ Բայց, դուն, ապաստանա-
բանս և մխթարութիւնս ես, գործունեայ և վայրի ա-
շուն, որ կը նմանիս կեանքի միջօրէին։ Որովհետեւ,
բոլոր այս կողոպուտներէն, հովի բոլոր ողբերէն, բոլոր
կոտորած տերեւներէն, ինկած պտուղներէն, — ո՛վ հպարտ
աշուն, — ինձի կը թափ որ կը պատրաստես քնարեր-
դական խաբոյշ մը, որուն վրայ կը խոյանաս խաբուած,
կրքոտ, հպարտ և քաջ, մինչև ամպերը նետելու հա-
մար ինչ որ կը պատրաստէ կեանքի արժէքը և ինչ որ
կեանքէն պիտի մնայ, այսինքն բոցը և ծուխը։

*
* *

Արդեօք կըցա՞յ պատկերացնել, երեւակայել և ըստ
արժանւոյն ձեզ ներկայացնել Բանաստեղծ Սաաթին։

Աւա՛ղ, ոչ։ Կիւլիսքանէն, Պօսքանէն քաղուած ծաղիկ-
փունջերը — որոնք կը զարդարեն, կը պաշտպանեն տը-
կար և դալկահար բառերս — երբոր հոտուքաք, դիւ-
րաւ պիտի հասկնաք գաղանիքը, պատճառը անյաջո-
ղութեանս՝ զինքը բացատրելու ճիգերուս և կերպերուս
մէջ, և իր գերբնական, հմայիչ ոյժը՝ բանաստեղծու-
թեանս, փորձառական փրկիստիայութեան և սիրահարա-
կան բարդ խնդիրներու մէջ։

Ս Ա Ա Տ Ի Ի

ԿԻԼԻՍԹԱՆԵՆ ԵՒ ՊՕՍԹԱՆԵՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

Երկրպագներք յաւիտենական և ամենակարող Աստուծոյ, որովհետեւ աղօթքը և պաշտամունքը մարդը կը մօտեցնեն Տիրոջ, և երախտագիտութիւնը զոր կը յայտնէ, զինքը նոր բարիքներու արժանի կ'ընէ:

Խնչպէս բացատրել պարտքը՝ զոր ունինք Աստուծոյ: Տէրը բոլոր մարդերու վրայ կը տեղացնէ իր բաթութեան անձրեւը: Նա արդար է ամբաստանեալին համար: Գիտուններու կը բաշխէ սնունդ մը՝ իրենց աշխատութեանց հետ համեմատական:

Աստուան հովին հրամայած է ցնցել ծաղիկներ բացած ծառերը և մարգագետնի կանանչութեան վրայ տարածել կոկոններու դորդ մը: Ամրան ամպերուն հրամայած է ջուրի փոխուիլ և սնուցանել բոյսերու զիւրաբեկ արմատները: Կանաչ չըջաղգեստով զարդարած է ծառերը, և ամեն տարի, զարունին, զանոնք կը ժապաւինէ կոկոններով՝ Ծնունդը տօնելու:

Ո՛վ եղբայրս, եթէ ամպերը, հովերը, արեւը լուսինը և բոլոր համաստեղութիւնները կը շարժին, ասոնք տեղի կ'ունենան որպէսզի խորհրդածեա հացի կտորին վրայ զոր կ'ուտես: Աստուծոյ կը գործադրեն Աստուծոյ հրամանները... Ուստի, զու եւս պարտիս հնազանդիլ Յայնժամ պիտի երգէի:

«Եղբայրս հասած է կատարելութեան գերազանց աստիճանին, իր գեղեցկութիւնը կը լուսավառէ գգուող գիշերը: Թող օրհնեալ ըլլայ իր սերունդը:»

Խոստովանինք որ, խեղճ պաշտամունք մը կը մատուցանենք Տիրոջ: Զինքը չենք պաշտեր ըստ արժանւոյն և երբ կը փորձենք նկարագրել իր փայլին շողշուղումը, կ'ստիպուինք ընդունիլ որ իր փայլը մեզ կը կուրցընէ:

Եթէ մէկը ինչ խնդրէր իրեն խօսիլ Աստուծոյ վերայ, պիտի պատասխանէի. «Խնչպէս խօսիլ էակի մը մասին որ լոկ լոյս է: Խնչպէս նկարել լոյսը: Սիրահարները իրենց սէրին զոհերն են և մահամերձ սիրահարները ալյեւս պոռալու ոյժ չունին:

Ո՛վ Տէր, յորմէիվեր, հաճեցար ակնարկդ վրաս դնել, գործերս արեւով ողողուեցան: Եթէ գերի մը բոլոր պակասութիւններն ալ ունենայ, մոլութիւնը՝ զոր Սուլթանը կը վաւերացնէ, առաքինութիւն կը լինի:

Օր մը, բաղնիքին մէջ գտայ անուշահոտ կաւի կըտոր մը, զորս սիրունիս ձգած էր:

— Միսք կամ մոխրագոյն ամպեր ես, ըսի իրեն, հոգ գիս կը մարեցնէ:

— Ես անարժէք կաւ մ'էի, պատասխանեց, բայց, ատեն մը վարդին հետ բնակեցայ և օգտուեցայ ընկերիս արժանիքներէն, առանց իրեն միշտ հասարակ կաւ մը պիտի լինէի:

ՎԱՐԴԻ ԶՈՒՐԸ

Ծերուկ մը կը տառապէր հոգեւարքի մէջ և պառաւ մը զինքը կը չփէր վարդի ջուրով: Միթէ ցաւալի չէ՞ր ասիկա: Մինչ այնքան սիրահարներ խնայողութիւն կ'ընեն իրենց սնունդէն՝ կարենալ վարդի ջուր գնելու, որ պիտի բուրումնաւետէր իրենց սիրեցեալին ծիծերը:

ԱՂԱԽՆԻՆԵՐԸ

Այդ ատու, Պաղտատի մէկ պարտէզին մէջ, երկու աղանիներ՝ սիրահարական և ողբալից բաներ մը կ'երգէին երիտասարդ զարունին. բարեկամահիտ զուլումը կուրծքիս յենած, ըսաւ.

— Հոգիս երջանկութենէ ծանրացած է, պտուղներէ բեռնաւորուած ճիւղի մը նման, բայց մտիկ ըրէ սա աղանիներուն տխուր երգը: Արդեօք կանխադաշակութիւն մէջ այս թէ՛ օր մը պիտի բաժնուինք:

Ինչո՞ւ մտածել վարդին վաղանցիկ գեղեցիկութեանը վրայ զինքը հոտոտելու արտին: Վարդին անուշահոտութեանը յիշատակը պահէ և դիւրաւ պիտի մոռնաս օր մը օր մը պիտի թառամի:

ՀԱՄԵՍՏՈՒԹԻՒՆ

Կ'ամչնամ օր թշուառ մ'եմ քովդ ինկեր,
Դեմ՝ պարտէզդ՝ վարդը տես փուշին ընկեր:

ՍԻՐՈՅ ՈՒԽՏԸ

Վերջին չունչս հոգեւարքի քու կարօտովդ թող մարի
Այն յոյսով թող հոգի տամ ու հողակոյտիդ հողն ըլլամ,
Դատաստանի առաւօտուն գլուխս հողէն բարձրացնեմ
Ու մինակ քեզ թող փնտռեմ, մինակ քու խօսքդ ընեմ
Դրախտի նեկտարէն չը խմեմ, հուրիի սագիի ձեռքէն
Ինծի ինչո՞ւ է պէտք՝ խմած թէ՛ օր ըլլամ տեսքէդ:

ՄՆԱՔ-ԲԱՐՈՎԸ

Այն տարին որ տեսաւ Սուլթան Քաղբէմի հաշտութիւնը Քիթա թագաւորին հետ, գիշեր մը մտայ Դա-

մասկոսի գլխաւոր մէկ մզկիթին մէջ, ուր հիանալի գեղեցիկութեամբ աղջիկ մը նշմարեցի:

Այս պաշտելի պարմանի աղջիկը կ'ուսումնասիրէր Ապու-Էլ-Քաթիմ Մահմուտի քերականութիւնը և կը կրկնէր. «Այս զարկաւ Օմարին, ստորագելին Օմարն է.

Իրեն ըսի. —

— Ո՛վ իմ վարդօ՛ւ. Քաղբէմ և Քիթա թագաւորը խաղաղութիւն կ'ընեցին. Զէյտի և Օմարի վէճը դեռ պիտի տեսէ՞:

Խնդաց և հարցուց թէ ո՞ր ծնած եմ:

— Ծնած եմ Շիրազ, պատասխանեցի, քու քոյր վարդերուդ քաղաքը:

— Սատիկին գործերը կը ձանչնամ, յարեց, և կըրնամ անոնցմէ ինծի արտասանել կտորներ:

Եւ սկսայ. —

— Զուռելի քերականագէտ մը զիս կը հալածէ. կը նմանիմ Զէյտին որ կը վիճի Օմարին հետ. ես թէև հազուադէպ մէջ գեղեցիկօրէն ծածկուած եմ, այս գեղեցիկ աղջիկը չը հաճիր իսկ ինծի նայիլ: Ո՛վ դիտվեցուցի՜ վարդ, որ զիս կը բռնեւ բաժակիդ մէջ, ես լոկ Քեզ կը դիտեմ և դուն լոկ գրքիդ վրայ կը մտածես:

Յաջորդ ատու, կարաւանէն մէկը աղջկան ըսաւ.

— Երէկ քեզի հետ խօսող օտարը բուն ինքն Սատին էր:

Տեսայ որ վաղելով կուգար. թեւերուս մէջ նետուեցաւ և մօտալուտ մեկնումիս պատճառաւ տարեցաւ.

— Ինչո՞ւ համար ձգեցիր որ անդիտանամ ո՞վ ըլլալդ, ըսաւ:

Պատասխանեցի.

— Քու առջեւդ չէի կրնար պոռալ. «Ես գոյութիւն ունիմ»:

Նէ չարունակեց.

— Արդեօք կարելի չէ՞ր որ քանի մը օր անցնէիր

մեր մէջ. պիտի դատարարակէիր մեզ. պիտի գիտնայինք քեզ վարձատրել այն պատիւին համար զոր մեզ պիտի ընէիր:

— Ձեռմ կրնար, պատասխանեցի. և պիտի հասկնաս թէ ինչո՞ւ: Օր մը լեբան վրայ տեսայ դիտուն մը որ կը քոհանար ժայռի մը խոռոչին մէջ ապրելով. իրեն ըսի որ «Ինչո՞ւ քաղաք չես գար, ուր պիտի մոռնայիր թշուառութիւնդ»: Պատասխանեց ինծի. «Հո՞ղ չատ գեղեցիկ և երիտասարդ աղջիկներ կան: Պարտիս գիտնալ որ փղերն ալ կը սահին վարդերու վրայ»:

Այս երիտասարդ աղջկան չրթունքները համբուրեցի և մեկնեցայ:

Ինչո՞ւ համբուրել բարեկամութիւն չրթունքը բաժնուելէ առաջ. խնձորը պարտի մնաք-բարով ըսել շատ մը խնձորներու, քանի որ իր այտը այնքան կարմիր է:

✽

ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՄԼԾՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆ Է

ԱՆՁՐԵԻԻ ԿԱԹԻԼԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գարնանային ամպէն անձրեւի կաթիլ մը ինկաւ, և ծովուն ընդարձակ տարածութիւնը տեսնելով ամչցաւ: Ինքնիրենը կը մտածէր «ծովը ո՞ւր, ևս ո՞ւր: Ատոր հետ բազդատմամբ, փճացած եմ»:

Մինչ ինքզինքը՝ այսպէս արգահատանքով կը դիտէր, զինքը իր ծոցին մէջ առաւ ոտորէ մը. իր գրնացքը հակատագրէն այնպէս մը ձեւաւորուեցաւ որ, անձրեւի կաթիլը, պատահարաւ եղաւ, հոշակաւոր արքայական մարդարիտ մը:

Անձրեւի կաթիլը բարձրացաւ, որովհետեւ խոնարհած էր: Մինչ կը զարնէր փճացումին գուը, իր գոյութիւնը մշտնջենաւորեց:

✽

ՍՈՒԼԹԱՆ ՊԱՅԱՋԻՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Օր մը, երբ Պայազիտ բաղնիքէն կը դառնար, մէկը, առանց ուզելու, իր գլխուն վրայ թափեց մոխիրներու աման մը: Իր քակուած փաթթոցովը գէմքը և ձեռքերը երախտագիտօրէն չփեղով ըսաւ.

«Ես իրաւամբ արժանի եմ՝ զժողովի կրակներուն, ինչո՞ւ բարկանամ քանի մը կտոր մոխիրներու համար»:

✽

ՆՐԲԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏԸ

ԽՈՒԼ ՁԵՒԱՆԱԼՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շէյխ Հաթիմի խուլ ըլլալը կը հերքուի շատ մը գրողներէ: Առտու մը, իր ուշադրութիւնը դրաւեց բզզիւնը ձանձի մը, որ սարդին ցանցին մէջ ինկած էր: Հաթիմ պոռաց. «ո՞վ դուն, որ աղահուլեանդ պատճառաւ կաշկանդուեցար, համբերէ՛: Ուր որ քալող խաթըլան մը կը գտնուի, որսորդը և թակարդը մօտ են այդ տեղին»:

Իր աշակերտներէն մին գիտել տուաւ. «տարօրինակ է որ կարենաս լսել ձանձի մը բզզիւնը, որ հազիւ կը հասնի մեր ականջներուն: Այլեւս, կարելի չէ քեզ խուլ կոչել»:

«Շէյխը պատասխանեց. «լաւագոյն է խուլ ըլլալ քան պարապ խօսքեր մտիկ ընել: Հետո մտերմօրէն տեսակցողներ հակամէտ են յանցանքներս ծածկելու և առաքինութիւններս գովելու: Այսպէսով ինծի օգուտ մը չեն ընծայեր: Ուր կը ձեւանամ որպէս զի ինքզինքս խնայեմ իրենց չղոքորթութիւններէն: Երբ համոզուին կեղծ հիւանդութեանս, ազատօրէն պիտի խօսին ինչ որ ունիմ լաւ և գէշ: Այսպէս, յանցանքներուս յիշուելէն վշտանալով, պիտի զգուշանամ չարիք գործելէ»:

Գովեստի չուանով ջրհորի մէջ մի իջնար: Ուր և Ղի՛ր Հաթիմի պէս. ականջ զիր քեզ յանդիմանողներու բառերուն:

ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԲԱՂԴԻՆ

Երջանկութիւնը կ'ստացուի աստուածային շնորհքէ, ոչ թէ անձնական ուժէ և արժէքէ:

Եթէ երկիրք չշնորհէ բարիք, ու է կերպով կարելի չէ զայն ձեռք բերել:

Մըջիւնը իր տկարութեանը պատճառաւ չէ որ կը տառապի, վաղը իր ուժին աշխատութեամբը չէ որ կը գերազանցէ:

Քանի որ ձեռքը երկիրք չհասնիր, իրեն անխուսափելի ընդունէ ինչ որ կը բերէ:

Եթէ ճակատագրուած է որ կեանքդ երկար պիտի լինի, ոչ օձ և ոչ գաշոյն կրնան մըստել քեզ: Երբոր մահուան որոշուած օրը հասնի, պիտի սպաննուիս դեղթովէ՝ իրեն թոյնէ:

ՄԱՐԴՈՒՆ ԱՆՁՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԻԻՇԿԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՅԻՆ

Գիւղացի մը չէր կրնար քննադատել կողքին վրայ ցաւի մը պատճառաւ: Զինքը քննող բժիշկը բաւ. «Այս ցաւը յառաջ եկած է որթատունիի տերեւներ ուտելէ: Պիտի զարմանամ եթէ հիւանդը կարենայ այս գիշերը ողջ անցնել:

Սոյն գիշեր բժիշկը մեռաւ. առկէց ի վեր 40 տարիներ անցան և գիւղացին դեռ կ'ապրի:

ԳԻՒՂԱՅԻՆ ԵՒ ԻՐ ԱԻԱՆԱԿԸ

Գիւղացի մը իր սատկած աւանակին գլուխը կախեց պարտէզին պատին վրայ, որպէսզի չար աչքերը հեռացնէ և պիտուները առատ լինին:

Իմաստուն մը որ այդ տեղէն կ'անցնէր զայս տեսաւ և խնդալով հարցուց. «Իր կարծես որ այս իր նը-

պատակին ծառայէ. աւանակը երբ ողջ էր, չէր կրնար ինքզինքը պաշտպանել հարուածներու դէմ և ակար ըլլալէն սատկած է»:

Հիւանդին վիճակը ինչպէս կրնայ գիտնալ բժիշկը, երբ անօդնական, ինքը ևս պիտի մեռնի հիւանդութեան մէջ:

ԲԱՂԴԸ ՊԱՏԿԵՐԱՅՆՈՂ ՎԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Աղքատի մը ձեռքէն դրամ մը ինկաւ ճամբուն վըրայ: Ծառ վնասեց զայն, բայց ի վերջոյ գտնելէ յուսահատ, վաղ անցաւ:

Ուրիշ մը այդ կողմեր եկաւ և պատահաբար գըրամը գտաւ:

Բարիքը և չարիքը նախասահմանուած են: Մեր առօրեայ բաղդը՝ այժէ և ջանքէ կախում հունի: Որովհետեւ, յաճախ ուժովները և խելացիները ծայրայեղ կաթալութեան մէջ կ'իյնան:

ՏԷՐՎԻՇԸ ԵՒ ԻՐ ԿԻՆԸ

Տէրվիշ մը՝ իր ֆիզիքայէս պակաս կնոջ սա դիտողութիւնը ըբաւ. «Քանի որ բաղդը քեզ աղեղ չինած է, դէմքդ իւղով մի օծէր»:

Ի՞նչ կրնայ բռնի կերպով տիրանալ բաղդին: Մի՞թէ զօրաւոր զեղով կոյրին աչքը կը բացուի:

Հոովմի և Յուդաստանի փրկատիւներէն և ոչ մին կրցաւ մեղր արտադրել փուչէն:

Ապակիի մը բիծը կը մաքրուի, բայց կարելի չէ ապակի չինել քարէն:

Ուտենիի վրայ վարդ չի բուսնիր: Տաք բաղնիքները հապէշը սպիտակի չեն կրցած փոխել:

Քանի որ, ոչ ոք կրնայ բաղդին աղեղներէն խուսափել, համակերպութիւնն է միակ վախանը:

ԱՆՊՂԸ ԵՒ ԹՈՌՈՒՅԻՆԸ

Անդղ մը թուղիկին ըսաւ. «Ոչ ոք կրնայ ինծի չափ հեռուն տեսնել»:

«Թեքեա» պատասխանեց թուղիկը. «բայց, ինչո՞ւ անապատին մէջէն չես կրնար տեսնել»:

Անդղը վար նայելով բացագանչեց. «Հեռուն, ցորենի հասկ մը կը նշմարեմ»:

Երկուքը մէկէն, գետին իջան: Անդղը երբ տարածուեցաւ ցորենի վրայ, թակարդի մէջ ինկաւ: Չէր գիտցած որ, հատիկը ուտելու ատեն, բաղդը զինքը կոկորդէն պիտի խղզէր թակարդին մէջ:

Թուղիկը դիտել տուաւ. «Ի՞նչ օգուտ ունի հատիկը տեսնել, երբ չես կրնար թշնամիիդ թակարդը զանազանել»:

Գերի բռնուած անդղը պատասխանեց. «Ազդուչու թիւնը անդոր է ճակատագրին դէմ»:

Երբ յաւիտենականութեան հրովարտականքը շարժումի մէջ դրուին, բաղդը էն զօրաւոր աչքերը անգամ կը կուրցնէ:

Ուղիւնոսի մէջ, ուր եղբերքի գիծ չերեւար, լողացողը ունայն ճիգեր կը թափէ:

ՈՒՂՏԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ուղտի մը ձագուկը իր մօրը ըսաւ. — Ճամբորդութիւն մը ընելէ վերջը՝ քիչ մը հանգստացիր» — մայրը պատասխանեց — «Եթէ երասանալիները ձեռքս լինէին երբեք պիտի չմտնէի ուղտերու մէջ՝ բեռ մը չալկած»:

Կեանքի նաւուն զեկաւարը բաղդն է, հոգ չէ թէ, սեպնականատէրը անձնատուր եղած լինի:

Ու՛ Սատի, ուէ մարդէ օգնութիւն մի սպասէր. միակ տուիչը Աստուածն է: Եթէ իրեն երկրպագեա, քեզի կը բաւէ իր գթութեան դուռը: Եթէ քեզի անդին քչէ, ոչ ոք կրնայ գործդ դիւրացնել: Եթէ քեզի դահ մը կրել տայ, գլուխդ վեր բարձրացուր: Եթէ ոչ, ծռէ գլուխդ յուսահատութեան մէջ:

ԳՈՂՅՈՒՍԻ ԳՈՐԴԸ

Տէրվիչ մը, որ գրամի պէտք ունէր, գորդ մը գողցաւ իր բարեկամներէն մէկուն տունէն: Գողցողը անգործէն հրամայեց որ ձեռքերը կտրեն: Գորգին տէրը ի նպատակ տէրվիչին միջամտեց.

— Այս առարկան իրեն կը ձգեմ:

— Դատաւորը պատասխանեց որ, օրէնքը օրէնք է: Տէրվիչը խօսեցաւ.

— Շատ լաւ. բայց երբ որ բարենպաստակ կտակէ յառաջ եկած գրամ գողցուի, մարդուն ձեռքը չ'են կտրեր: Տէրվիչներու պատկանող ամէն բան՝ բարենպաստակ կտակ է:

Դատաւորը յանցաւորին ներեց, սակայն գիտել տուաւ.

— Մի՞թէ աշխարհ միեւնոյն ընդարձակ աշխարհը. չէ՞ չէ՞ իր կրնար ուրիշ տեղէ մը գողնալ քան թէ բարեկամներէդ միոյն տունէն:

— Ո՛վ Տէր, պատասխանեց տէրվիչը, չե՞ս լսած արտասանումը հետեւեալ վճռին. «Նախ, աչքերդ բարեկամիդ տունը դարձուր, և բնաւ մի զարնէր թշնամիիդ դուռը»:

Տ Գ Է Տ Ը

Մարդ մը որ ագէտ էր, աչքի հիւանդութիւն մը ունեցաւ: Անասնաբույժի մը քով վազեց և անոր ըսաւ.

— Ինծի գեղ մը աուր:

Անասնաբույժը իր աչքին կաթեցուց այն հեղուկ դեղէն զոր կը գործածէր կենդանիներու աչքերուն համար և մեր ագէտը կուրցաւ:

Խնդիրը քատրիին ներկայացուցին որ ըսաւ.

— Պէտք չէ որ անասնաբույժը տու գանք վճարէ. եթէ այս հիւանդը աւանակ չըլլար իրեն պիտի չզրմէր:

Ուշիմ մարդը յիմարին չվտանջիր դժուարին աշխատութիւնները: Փսիաթ շինողը թէև գիտէ հիւսել, բայց զինքը չեն առաջնորդեր մեծաքանակներուն դործատուն մը:

ՍԻՐԱՀԱՐ ՏԵՐՎԻԾԸ

Խելքը փախցուցած տէրվիշ մը սկսաւ հետապնդել երիտասարդ աղջիկ մը, որ վտանգաւոր վարժունք մը ունէր:

Այս տէրվիշին բարեկամները իրեն շատ խրատներ տուին:

Ոմանք քանիցս կ'ըսէին. — «Հրաժարէ այս երիտասարդ աղջիկէն: Մտածէ որ շատ մը հասարակ մարդիկ և ուրիշներ, որոնք քու արժանիքներդ ունէին, դերիները եղած են միեւնոյն փափաքին որ քեզի կ'այլէ»:

Տէրվիշը հառաչեց և ըսաւ. —

— Ո՛վ բարեկամներս, ձեր խրատները լո՞նչ ընեմ: Ուրիշէն աւելի լաւ գիտեմ ինչ որ սիրեցեալիս հաճոյ է: Յիմարութիւն է ինքզինքը զրկել՝ շոյելէ և սիրելէ աչքերը դեռաւոր աղջկան մը, սա կասկածով որ մարդ կրնայ վերջէն տառապիլ: Նեաւեր կրնան ականջներուս սուլել և դաշոյնները կրնան մարմինս կտոր կըտոր ընել. եթէ բաղդը ունենայի սիրեցեալիս շրջազգեստոր ընել. եթէ բաղդը ունենայի սիրեցեալիս շրջազգեստոր ընելու, նորէն չնորհակալ պիտի լինէի Աստուծոյ: Եթէ ձախողիմ, պիտի երթամ մեռնիլ իր դուռին սեմին վրայ, յայտնիկներու բուրումներուն մէջ:

Այս յիմարին բարեկամները որոշեցին զինքը կապել պնդօրէն: Սակայն ձեռք առնուած այս միջոցն ալ անօգուտ եղաւ:

Տէրվիշին սիրածը Սուլթանին աղջիկն էր, որուն ըսին.

— Արժէքաւոր երիտասարդ մը շարունակ կը կենայ պատուհաններդ զիտելու, հիւնալի ձառեր կ'արտա-

սանէ. բայց մենք կը մտածենք որ՝ սէրը սրտին և յիմարութիւնը գլխուն մէջ է, որովհետեւ յիմար կ'երեւայ. .

Դեռատի աղջիկը հասկցաւ որ այդ մարդը զինքը կը սիրէ և յառաջացաւ դէպի իրեն: Տէրվիշը՝ երբոր զինքը տեսաւ՝ սկսաւ հեծկլտալ և պռաւ:

— Հիմայ սուջեւս է այն որ զիս սպաննեց, թերեւս իր սիրտը գթայ:

Սուլթանին աղջիկը սկսաւ մխիթարել և շոյել դժբաղդը.

— Ո՞ր տեղացի ես, անունդ ի՞նչ է և ի՞նչ արհեստ գիտես, կը հարցնէր իրեն, մեղրանման ձայնով մը.

Տէրվիշը անշարժ՝ սիրոյ ուկէանոսին յատակը՝ բռն մը իսկ չարտասանեց:

Քօրանի եօթը մասերը երե գոց ալ գիտես, երբոր սերը եեզ խղի, ալիք, պէ, քէ արտասանելու անկարող կ'ըլլաս:

Սուլթանին աղջիկը միմռաց.

— Ինչո՞ւ չես խօսիր. տէրվիշները կը սիրեմ և իրենց գերին եմ:

Յայնժամ երիտասարդ տէրվիշը դուրս ելաւ սիրոյ ուկէանոսին աղմկալից ալիքներէն և ըսաւ.

— Զարմանալի է որ դեռ ապրիմ, զարմանալի է որ կարենամ խօսիլ, երբ զիս կը գիտես:

Մեծ հառաջ մը հանեց և իր հոգին գնաց բուրումնաւետիկ դրախտին պարտէզները:

✽

ՎԱՐԴԵՐՈՒ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Իմաստուն մը, խոր մտածումներու մէջ ընկղմած էր. երբ իր անըջխոհանքէն ելաւ, ընկերներէն մին կատաւկաբանելով ըսաւ.

— Ի՞նչ կը բերես մեզի այն գեղեցիկ պարտէզէն, ուր կը պտտէիր:

Իմաստունը պատասխանեց .

— Որչա՞ծ էի՝ վարդերով լեցնել հաղուստիս քը-
ղանցքը և գանսնք ձեզ բաժնել . բայց վարդերու անու-
շահաստժիւնը զիս անշափ զինովցուց որ հաղուստիս քը-
ղանցքը ձեռքէս փրթաւ . . .

Ո՛վ սոխակ , թիթեռնիկէն սո՛րվէ թէ , ինչպէս պէտք
է սիրել : Սէրէն աչրուած՝ հողին կը փչէ լսին :

ԴԱՌՆԱՅԱԾ ԿԱՐԻՃԸ

Կը հարցնեն կարիճի մը թէ՛

— Զմեռը ինչո՞ւ գտես չեա երեսը :

Պատասխանեց

— Ամառը ինձի թո՛չ յարգանք ցոյց կուտան որպէս
զի ձմեռն ալ երեսմ :

ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Երկար ճամբորդութենէ մը վերադառնալիս , Էղեցի վե-
րադառնալէ աջն երկատարդ աղջիկը՝ զոր անդադատելի
սիրով մը սիրած էի : Ինչո՞ւ չի մտաբերեցի իմաստունի
մը խօսքը . « Զմեռը , ծառի մը ճիւղերը աղանիի վը քիչ
հրապուրիչ ապաստան կ'ընծայեն : Հայելիիդ դադարաբը
շօշափէ՛ հրաւիրիլէ առաջ երկատարդ աղջիկ մը գալ
պակեկու թեւերուդ մէջ » :

Այս դեռատի աղջիկը ինձի նայեցաւ և աչքերը իջե-
ցուց : Մեր չուրջ , բիրտեղեայ օդին մէջ , գարունէն դի-
նովցած մեղուններ՝ զարգարուն պար կը բռնէին :

Յարմար չի գտեցի իրեն ըսել որ , իր տարիքը Է-
նէի , բայց միշտ քնակարանիս պարտէկին մէջ չէի մը-
նացած :

Նաեւրը , զիս երկար ատեն փութորկալից ծովե-
րու վրայ պտտեցւցին , հեռաւոր անապատներու

աւազներուն մէջ պառկած՝ խոկացի անծանօթ աստղերը՝
եւ անուրի Մէշատէն աւելի կծու հողմեր այս խոր-
շումները քանդակեցին դէմքիս վրայ , սակայն երէկուան
վարդը միշտ վարդ է :

Խաղողները , զորս հաւաքեցի , ուրախութեան կամ
վշտի մէջ , ուրիշներ տակից պիտի չինեն թանկագին դի-
նի մը . բայց թոյլ տուր ինձի՝ մատուցանել քեզի այս
ողկոյղը , ո՛վ աչքերը վառ դեռատի աղջիկ :

Ասիկա մտածեցի , բայց չի համարձակեցայ զայն ի-
րեն ըսել . որովհետեւ նոր յիշած էի իմաստունին խօսքը :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգեցիկ մարդ մը դաւակ մը կերանցուց , զոր խը-
նամքով դաստիարակած էր : Երբ իրեն հարցուցին որ ի՞նչ
արձանագրութիւն պէտք է դնել դամբանին վրայ , հե-
տեւեալ ձեւը շարադրեց . —

« Սիրտս հաճոյքէ կը խայտար , ամէն անգամ որ գա-
րունը կը ծաղկեցնէր պարտէզին ծառերը :

« Ո՛վ անցորդ , գարնան՝ յաճախ եկուր ինձի ընկերա-
նալ , և աչիրդ պիտի զովանան դիտելով կանաչութիւ-
նը՝ փոշիէս արտադրուած » :

ՍԻՐԱՀԱՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Ուսուցիչ մը որ կը դաստիարակէր յոյժ գեղեցիկ աղ-
ջիկ մը , սիրահարած էր իր աշակերտին , որուն կ'ըսէր
շարունակ .

— Ո՛վ դրախտի հուրինեւրու քոյր ! մտածումս այն-
քան կը գրաւես որ , չեմ գիտեր գոյութիւն ունենալ : Աչ-
քերս չեմ կրնար արգիլել քեզ դիտելէ . նոյնիսկ ինձի
դէմ արձակուած սլաքները չեմ դիտեր :

Օր մը աղջիկը ըսաւ իր ուսուցիչին .

— Խնդրեմ այնքան եռանդ դիր դիս դաստիարակելու, ոչքան խանդ կը դնես դիս փայփայելու: Եւ երբ նշմարես որ թերութիւններ ունիմ, զանոնք ինծի ցոյց տուր:

— Ձայն ուրիշի հարցուր, պատասխանեց ուսուցիչը, որովհետեւ ես լոկ արժանիքներդ գիտեմ:

Եթէ մէկ արժանիք եւ 70 պակասութիւն ունենաս, սիրահարդ լոկ լաւ յատկութիւնդ կը տեսնէ:

※

ՓԱՓԱՔԸ ԵՒ ՅԱՅԵՑՈՒՄԸ

Մարդ մը որ չատոնց ի վեր իր բարեկամունքին տեսած չէր, երբ տեսաւ ըսաւ իրեն.

— Ո՞ր էիր. քեզ փափաքեցայ.

Նէ պատասխանեց.

— Փափաքը աւելի կ'արժէ քան յագեցումը:

— Ուշ եկար, ո՞վ արբեցած գեղեցկութիւն! պոռաց նա. վստահաբար, չպիտի թողում չըջագեցատիդ քղանցքը: Դեռատի կ'ին մը որ բարեկամունքներու հետ կուգայ բարեկամին քովը, լոկ վնաս կ'ընայ պատճառել: Պիտի նախանձի կամ պիտի նախանձուի:

Դու ըսիր ինծի, ո՞վ Սաատի, թէ ես լապտերն եմ որ կը լուսաւորէ. միթէ յանցաւոր եմ, եթէ թիթեռնիկ կը այրի բոցիս մէջ:

※

ԱՒԱՆԱԿՆ ԲԵՌԸ

Հարուստի զաւակ մը տեսայ, որ իր հօրը գերեզմանին վրայ նստած էր. քիչ մը անդին աղքատի զաւակ մը եւս իր հօրը գերեզմանին վրայ նստած էր: Հարուստին զաւակը ըսաւ աղքատի զաւակին.

— Հօրս դամբանը թանկագին քարերէ շինուած է, եւ իր տապանադիրը ոսկեղօծ է: Մէջը բերուզէ եւ բիւ-

սիլէ քարեր անցուած են: Քու հօրդ գերեզմանը որքան խեղճ է! աղիւսէ շինուած է եւ վրան քիչ մը հող սփռած են,

Աղքատին զաւակը մտիկ ըրաւ եւ յետոյ պատասխանեց.

— Լռութիւն! որովհետեւ վաղը, Յարութեան ատեն, իմինս դրախտ հասած պիտի ըլլայ, մինչ քու հայրդ գեռ ժամանակ պիտի չունենայ վերցնելու մարմարը որ զինքը կը ճնշէ, ամէնքս գիտենք որ աղքատները կը մեռնին լոկ հանգիստը ճանչնալու համար:

Աւանակին բոլոր որքան թիթեւ ըլլայ այնքան դիւրաւ կը քալէ:

Աղքատը ճկունօրէն կը հասնի մահուան դուռը, մինչ հարուստը, ծոյլը, եսասէրը կը քաշկռտուին:

Աղատագրուած գերին աւելի կ'արժէ քան գերի եղած թաղաւոր մը, էմիր մը:

※

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄԱՀԱՄԵՐՁ ՄԸ

Երեկոյ մը, Դամասկոսի գլխաւոր մզկիթին մէջ վիճաբանութիւն մ'ունեցայ բազում գիտուններու հետ: Այդ միջոցին, յանկարծ, երիտասարդ մը ներս մտաւ եւ հարցուց.

— Ձեր մէջ պարսկերէն հասկցող կա՞յ:

Ձիւ ցոյց տուին եւ ըսին.

— Ի՞նչ է խնդիրը, ի՞նչ կայ որ:

Երիտասարդը յարեց.

— 152 տարեկան ծերուկ մը հոգեւորք է եւ պարսկերէն բառեր կ'արտասանէ, զորս չենք հասկնար: Եթէ հաճիս գալ, առատօրէն պիտի վարձատրենք քեզի: Հաւանական է որ պիտի ուզէ իր կտակը պատրաստել:

Երբ մահամերձին սնարը հասայ, կը հառաչէր եւ կ'ըսէր.

— Կ'ուզէի կարենալ քանի մը վայրկեան եւս ապ-

բիւ՛ Աւա՛ղ. այլեւս դժուարաւ կը շնչեմ. ս'վ վշտերս. կեանքի հաճոյից սեղանէն հաղիւ քանի մը կաթիլ խմեցի և ձայն մը պոռաց. «Այ կը բաւէ»:

Ծերուկին ըսի.

= Հիմա ի՞նչպէս ես. «Բեղի ի՞նչ պատասխանեմ» կակաղեց.

Գիտէ՞ք, մարդ որքան կը նեղուի, երբ իր մէկ ակռան քաշեն. ենթադրեցէ՛ք ուրեմն քաշելիք տառապանքը երբ հոգին պիտի ելնէ իր սիրեցեալ մարմինէն:

Հետեւեալ իմաստով խօսեցայ մահա մերձին.

— Մահուան վրայ մի մտածե՛ր, երկիւղի առջև տեղի մի տար. որովհետեւ փիլիսոփաները ըսած են, «Երբ որ առջիկ ես մի՛ ջանար գիտնալու թէ հոգիդ անմահ է. և երբ սարսափելի հիւանդութիւն մ'ունենաս, բնաւ մի հուշաւար մահուան. — Պա՛պա, եթէ հրամայես բժիշկ մը կանչենք որ քեզ թէթեւցնէ»:

— Ո...չ մըմոաց հիւանդը և մեռաւ:

Մարդիկ կը դուարձանան, իրենց բնակարանին ճակատը դարդարելով գեղեցիկ պատկերներով, մինչ յուսներն կործանած է ի հիմանէ:

ՍԻՐՈՅ ՇՆՈՐՀՔԸ

Սուլթանին աղջիկը կը գիտէր անցնիլը երիտասարդ մարդու մը և կնոջ որ իրարու մէջքէն կը բռնէին:

Կը նմանէին երկու նոճիներու, զորս վարդերի մը իրարու պիտի կապէր — նէ ըսաւ.

— Տեսէ՞ք, ինչպէս կ'երերան՝ մարդ կը կարծէ որ տօնէ մը կ'ելլեն, ուր հասած են Պարսկաբաղանի լաւագոյն գինիները:

Մենց խմած գինին լոկ Պարսկաստանի մէջ կը դրտնուի: Չայն յաճախ ճաշակեցի Պաղտատի, Դամասկոսի և Մօզլէպի արմաւենիներուն ներքեւ, և երբ կ'երերայի պատճառը միշտ երջանկութիւնը չէր:

ՅԱՆՑԱՆՔԸ

Երիտասարդ մը և գեռատի աղջիկ մը անուատին մէջ կը պտտէին:

Երբ նստան, աղջիկը մացաքին մէջէն նշմարեց մարդ մը որ կրքոտ հակադրներ կը խրկէր իրեն: Սիրահարական լպիրշ ձևեր կ'ընէր և ինքզինքը մոռցաւ՝ գերագոյն անյարժարութիւնը բնելու աստիճան:

Երիտասարդ աղջիկը իր բարեկամին ըսաւ.

— Լաւ կը հասկնամ՝ այս անձանցիկն ինչ ուզածը. ուժով ես. դնա՛ գինքը պատժելու:

Երիտասարդը սրիկային վրայ յարձակեցաւ և հարուածներ տեղացուց:

Անոյ լուսթիւնը վերսկսաւ անտառին մէջ:

Յաջորդ օրը, մինչ երկու սիրահարները գեռ իրարու փաթթուած էին իրենց նշմաններէն մէջ, զրան մէջ աղմուկ լսուեցաւ և օտարական մը ներկայացաւ, որ ըսաւ. «Պաշտօն ունիմ՝ հաստատելու ձեր յանգար որ վիճակի մէջ դնուիլը»:

Հաղիւ թէ այս բաները արտասանած էր, երիտասարդը հասկցաւ որ ներկայ օտարականը՝ առջի օր իր յանդիմանած մարդն էր, որ ճանչցաւ իր վրայ յարձակողը:

— Եղբայր, դու իրապէս արտօնեմա՞ր ևս հաստատելու մեր յանցաբութիւնը, հարցուց երիտասարդը:

Միւսը աչքերը խմաբնեցուց և պատասխանեց.

— Կեանքը այս տեսակ հեղուկութիւններ ունի. ըսածներդ ճիշդ ե՛մ. բայց այս ատու քաղաքի ներկայացուցիչն եմ:

— Հաճէ քատրին ըսել, վերջացուց երիտասարդը, ստիպուեցայ այս գեռատի աղջկան հետ գիշերը անցնել, մարելու համար իր տաքութիւնը որուն պատճառը եղայ:

Չեղի կը թողում այս պատմութիւնէն բարոյական մը հանել, որ ինծի պատահեցաւ, երբ կը սիրէի Նազիտաւր, Շիրազի սիրուն մէկ աղջիկը:

Շիրազի, Իսպահանի, Դամասկոսի մէջ, այնքան երկինքներու ներքեւ, այնքան վարդեր հոտոտեցի: Նոքա այժմ ողակներ են որ զիս կը կապեն կեանքին:

Ազատ էք մեղադրելու կամ համակրելու քաղերն ներկայացուցիչին: Բայց, խնդրեմ, քիչ մ'ալ մտածեցէք Նազիտին, որ ամբողջ ամառ մը թեւերուս մէջ էր, մերկ և թարմ...

Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն Ը

Հետեւեալ հարցումը ուղղեցին գիտունի մը.

— Մարդ մը միայնակ էր սենեակի մը մէջ դեռատի աղջկան մը հետ, զոր կը սիրէ: Դու ո՞ր լաւ գոցուած է: Ծառաները կը քնանան և կ'նամուլ՝ փափաքէ կը դողդողայ: Ինչպէս որ արապը կ'ըսէ. արմաւը հասունցած է և ուղասիսին պահապանը չարգիլէր անոր քաղուիլը: Գիտո՞ւս որ այս մարդը փորձանքէն խոյս պիտի տայ աւ զօթելով:

Գիտունը մտածեց և պատասխանեց.

— Եթէ դեռատի աղջկան ձեռքէն աղատուի, չպիտի կարենայ աղատուիլ զրպարտիչներու ձեռքէն:

Տ Խ Ո Ի Բ Լ Ո Ի Բ Ը

Վաճառական մը որ դրամական կարեւոր կորուստ մը ունեցեր էր, իր գաւակին ըսաւ. «Այս տխուր լուրը լով քեզի պահէ»:

— Հայրիկ, պատասխանեց երիտասարդը, քեզի պիտի հնազանդիմ, բայց, խնդրեմ, ինծի հասկցուր, ինչո՞ւ լուռ անցնինք մեր դժբաղդութեան վրայէն:

— Որպէսզի երկու դժբաղդութիւն չունենանք. դրամին կորուստը և դրացիին չարածճի ուրախութիւնը:

ՈՒՇԻՄ ՏԵՐՎԻՇԸ

Անարդար և անգութ թագաւոր մը կը հարցնէ տէր-վիշի մը.

— Բոլոր բարեպաշտական գործերէն զորս կը կատարեմ, ո՞րը էն հաճելին է Տիրոջ.

— Կէսօրուան քունդ է. որովհետեւ այդ միջոցին ոեւէ մարդ չես տառապեցնէր.

Դ Ա Ս Ը

Օր մը, շատ մը երիտասարդներու ընկերակցութեամբ, կը ճամբորդէի դէպի Հիճազ: Մերթ ընդ մերթ, բարեկամներս միասիք ոտանաւորներ կ'արտասանէին երկիւղածօրէն: Մեր Պընու-Հէլալ ուղասիս ժամանումէն քիչ առաջ, կեղծ կրօնապաշտի մը ծաղրանքին ենթարկուեցանք, որ կը հեգնէր տէրվիշներու նուիրական բարքերը: Երբ կը մտնէինք այդ ուղասիսին դափնեհատան մէջ, վրանէ մը դուրս ելաւ Արար մը, տարօրինակ գործիք մը հնչեցնելով: Ուղար, որուն վրայ նստած էր կեղծ կրօնապաշտը, խրտչեցաւ, իր վրան նստողը գետին նետեց և սկսաւ քառասմբակ վազել դէպի անապատը:

Խեղճ մարդուն ըսի.

— Ո՛վ Շէյխ! երաժշտութիւնը ազդեց քու հեծած կենդանիիդ վրայ և քեզ ձգեց անհոգօրէն... գիտե՞ս. առտուան սոխակը քեզի լո՞ւչ պիտի ըսէր. «Ուրեմն լո՞ւչ տեսակ մարդ ես, քանի որ կ'անգիտանաս՝ անոյշ երաժշտութիւն մը ճաշակելու հեշտանքը: Ուղար հաճոյքէն կը սարսռայ արարերէն ոտանաւորներ լսելով. իսկ դուն անզգայ կը մնաս: Քանի որ անզգայ կը մնաս՝ մինչ ուղար կը ցատկոտէ ուրախութենէն. դուն՝ աւանակէ տարբեր բան մը չես ինչ որ կը տեսնես բնութեան մէջ՝ կը փառարանէ Տիրոջ փառքը: Աշխարհ ներդաշնակութեամբ

կը հնչէ: Յախանձական և սիրալից զինավաճառք կը սարսռայ: Ազնիւ սիրտ մը լաւագոյնս կը լսէ մէջօտինէրը զորս առարկաները կը մոման:

Սոխակը ինքզինքը կ'սպառէ երգելով վարդին գովեստները և վարդին խրաքանչիւր փուշը լեզու մ'է որ չնորհակալութիւն կը յայտնէ սոխակին:

ԱՇԽԱՐՀ ՅԻՄԱՐՆԵՐՈՒՆ Է

Երբ Հարուն էլ-Ռաշիտ տիրացաւ Եգիպտոսի, ահոր կառավարիչ կարգեց իր խափշիկ շատախօս սպասաւորը Խօսախօս, կատարեալ ապուշ մը: Ասոր ուղեղը պըղտիկ և հասկացողութիւնը անքան խեղճուկ էր որ, երբ հողագործները իրեն կը դանդաղէին ըսելով. «Նեղոսի և զերքները բամբակի ցանած էինք, բայց, աւաղ, անժամանակ անձրեւները զանոնք աւերեցին», սապէս պատասխանեց. «Աւելի լաւ կ'ընէիք եթէ բուրդ ցանէիք»!!:

Ե Ր Ա Ձ Ը

Խորատանի թաղաւոր մը, երազի մէջ տեսաւ Սուլթան Մահմուտը իր մահէն 500 տարի վերջ, որուն մարմինը փռիկ վերածուած էր, բացի աչքերէն, որոնք տակաւ կը դառնային իրենց կոպիճին մէջ և որոշակի կը նայէին:

Բոլոր իմաստունները չի կրցան այս երազը մեկնել. տէրվիչ մը ներկայացաւ և հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ այս երազին.

— Այժմ Սուլթան Մահմուտ կը նկատէ որ, իր թագաւորութիւնը ուրիշ մէկուն կը պատկանի, շատ մը ուրիշներու պատկանած ըլլալէ վերջ:

Որքան նշանաւոր մարդիկ թաղուած են, որոնցմէ

այլեւս հետք չկայ երկրի վրայ: Աւաղը այնքան դիշատած է իրեն յանձնուած այս դիակը, որուն ոսկորներն անգամ չեն մնացած: Դեռ կ'ապրի Նիւ-Շէրլանի բաղդաւոր անունը՝ իր բրած բարեքին չնորհիւ. թէև բազում տարիներ անցած են իր մահէն ի վեր: Ո՛վ դուն, որ զիս կը կարգաս, գէթ միակ լաւ գործ մը ըրէ և չտփով քաղէ կեանքիդ պտուղները, նախ քան ձայնի մը պոռալը. «Այսինչ մարդը ոչ ևս է»:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ Է

Փիլիսոփայ մը կը դատախաժանէր տղաքը և կ'ըսէր. «Ո՛վ ձեր հայրերուն սիրականները, սարկեցէք արհեստ և առեւտուր, քանի որ կարելի չէ վստահիլ աշխարհի ինչքերուն և հարստութեանց: Արծաթը և ոսկին վտանգի աղբիւրներ են, դո՛ւք մը կրնայ զանոնք գողնալ և կամ տէրերը կրնան զանոնք վատնել, բայց, արհեստ մը մշտնաջան դետակ մ'է և սովորող հարստութիւն: Թէ պէտեւ, արհեստաւոր մը կրնայ իր հարստութիւնը կորսնցնել, բայց, պէտք չէ վշտանալ, որովհետեւ իր գիտութիւնը ինքնին հարստութիւն է, ուր որ երթայ գինքը կը պատուեն և վերը կը նստեցնեն. բայց, ասոնցմէ զրկուողը՝ փշրանքով կ'ապրի և կարօտութիւնէ կը տառապի»:

ԻՆՔՁԻՆՔԷՆ ԿԱՆՈՒՄ ՈՒՆԵՆԱԼ

Օր մը դատաւոր Հաթիմի հարցուցին թէ՛ իրմէ աւելի ազնիւ զգացումներ տանցող մէկուն մը համոզեալած էր երբէք: Այո՛, պատասխանեց. «Օր՛ մը ֆառասուն ուղտ մորթեցի խնճոյք մը տալու Արապ պետերու: Գործի մը համար՝ անսպասելի մէկ եղերքը դացած էի, ուր տեսայ չորցած ծղօններ հաւաքող մը, որ անոնցմէ

պատրաստած էր մացառակոյտ մը: Իրեն հարցուցի որ, ինչո՞ւ հիւր եղած չէր Հաթիմի որուն կապերտին չուրջը այնքան մարդիկ հաւաքուած էին: Նա պատասխանեց. «Իր պարկեշտ քրտինքով հացը ձեռք բերողը, Հաթիմի չուղեր բնաւ պարտական մնալ»:

Յայնժամ ըմբռնեցի որ, իր զգացումները աւելի ազնուագոյն էին քան իմիններս:

ՉՏԵՍՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գիրուկ յիմարի մը հանդիպեցայ որ հարուստի հագուստներ կը կրէր. գլխուն վրայ եգիպտական փաթթոց մը ունէր և արաբական նոսրի մը վրայ նստած էր: Մէկը ըսաւ. «Ով Սաադի, ինչ կը մտածես այս անբանին հագած նուրբ ասեղնագործութեան մասին»։ պատասխանեցի. «Կը նմանի գէշ տառերու՝ ոսկեայ մեղաւնով գրուած»:

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՉԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բարեկամի մը ըսի որ, որոշած էի լուռ մնալ քան խօսիլ, քանի որ, շատ մը պարագաներու մէջ, լաւ եւ գէշ բաներ կը խառնուին իրարու, բայց, թշնամիներու աչքերը՝ լոկ կը նշմարեն ինչ որ գէշ է: Պատասխանեց. «Մեծագոյն ծառայութիւնը կ'ընէ մեզ թշնամին ունէ լաւ յատկութիւնն չը նշմարելով»:

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Երկու եղբայրներ կ'ապրէին Եգիպտոսի մէջ ասոնցմէ մին Սուլթանի ծառայութեանը մէջ, էր, միւսը կ'ապրէր իր աշխատութեամբը: Օր մը, հարուստը իր եղբորը հարցուց որ, ի՞նչու Սուլթանին չը ծառայէր, որ-

պէսզի աշխատութեան դժուարութիւններէն ազատուի. հետեւեալ պատասխանը ստացաւ. «Դուն, ինչո՞ւ չես աշխատիր, որպէսզի ազատուիս ուրիշին ծառայելու ցածութենէն քանի որ իմաստունը ըսած է որ, լաւագոյն է գարիի հաց ուտել և հանգիստ նստիլ, քան ոսկեճամուկ հագուստներ կրել և, ուրիշին ծառայել»:

ԸՆԴՄԻՋՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ատենօք լսեցի իմաստասէր մը որ կ'ըսէր թէ, ոչ ոք բնաւ խոստովանած է իր բուն տգիտութիւնը, բացի անկէ որ կ'սկսի խօսիլ, մինչ միւսը տակաւին աւարտած չէ իր խօքը:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՍ...

Բարեկամուհիս բաւական ատենէ ի վեր կը պատմէ որ ուրիշին չէ պատկանած: Իր կեանքը պատմած է ինծի և իր բաժնեւոր հաստատելիք մարդերու ցանկ մը եւս տուած է ինծի: Կը ծիծաղիմ, որովհետեւ գիտեմ որ ուրիշի մը պատկանած է և կը ստէ. բայց ինչո՞ւս պէտք է

Միթէ այս պատճառաւ, իր շրթունքները նուա՞զ գաղջ են իմիններուս ներքեւ և իր ուսերը նուա՞զ հեշտ են փայփայանքներուս ներքեւ:

ԱՌԱՎՆԵՐ, ՎԷՃԻՌՆԵՐ ԵՒ ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Դրամին նպատակն է, կեանքի մէջ մեզ հանդիպող թիւերն ապահովել, բայց պէտք չէ զայն գործածել՝ լոկ գիղկելու համար:

Իմաստունն մը հարցուցին. «Ո՞վ է երջանիկ մարդը. ո՞վ է դժբաղդ մարդը». — Երջանիկը այն է. որ կերած է և ցանած է. դժբաղդը այն է, որ մեռած է և որուն զրամը ամուլ մնացած է:

Անժուժկալ գիտունը՝ կոյր մ'է որ կը ճօճէ լապտեր մը: Կը լուսաւորէ ուրիշները, մինչ ինք արգելքներու կը բաղկի:

Անուշահոտ սանտալի նմանիւր որ կը բուրումնաւորէ գինքը վիրաւորող կոյրները:

Զա՛րկ օձին գլուխը թշնամիիդ բաղձնովը. քեզի համար, անշուշտ, օդատկար արգելնք մը յառաջ պիտի գայ: Եթէ թշնամիդ յաղթական է օձը՝ սպաննուած պիտի ըլլայ. եթէ թշնամիդ խայթուած է, թշնամի մը նուազ պիտի ունենաս:

Այն որ կեանքին հետ խաղացած է ըստ բաղձնի, ոչինչ չհաճած է, և իր ոսկին ծովու մէջ նետած է:

Սիրող մի տար այն կնոջ որ բաղձնով սիրահարներ ունեցած է. եթէ արդէն տուած ես, պատրաստուէ՛ զայն իրմէ ետ առնելու:

Յիմարութեան է՝ երկու մարդեւո՛ւ միջև կրակ վառել և ինքզինքը հող աչրել:

Բարեկամիդ մի յայտնէր լոյս. գաղտնիքներդ. ինչէ՞ն գիտես որ որ մը թշնամիդ չպիտի ըլլայ: Կրցած բոլոր գէշտ թիւերդ մի բնեւ թշնամիիդ. ինչէ՞ն գիտես որ որ մը իրեն հետ բարեկամ չպիտի ըլլաս:

Երկու տեսակ մարդեր պարզապ ապրած են, այն որ դրամ հաւաքած է և չէ կրցած վաճիլել. այն որ գիտութիւն ձեռք բերած է և զայն ի գործ չէ դրած:

«Այսպէս ալ, ոչ իմաստուն է և ոչ գիտուն, այն ջորին որ կը կրէ գրքերու բնու մը. միթէ գիտէ՞ թէ՛ իր կանակինը փայտ է թէ՛ գլխիք»:

Լուսթիւնը նախամեծար է, յան գաղտնի մը տածումը մէկու մը յայտնելէ վերջ անոր ըսել. «Ուրիշին մի կրկնէր զայն»:

Ո՞վ խելացի, հեղեղը կեցուր իր ծագած տեղը, որովհետեւ չես կրնար, այլեւս, զայն կեցնել իր ծագած տեղէն քանի մը քիւօ մէթը անդին:

Գաղտնապէս մի՛ արտասանէր բառ մը, խօսք մը, զոր չես կրնար արտասանել հրապարակաւ:

Երկու թշնամիներու առջև այնպէս մը խօսէ, որ եթէ որ մը բարեկամանան, խօսքերէդ չի կարմրիս:

Կին մը կրնայ քեզ ըսել. «Սիրող չեմ պահանջէր. լոկ մարմինդ և փայփայանքներդ կ'ուզեմ»: Ծարպիկ կին մ'է, վախճիր իրմէ: Բաներ մը գիտէ՛ վագրը թակարդին մէջ հրաւիրող որսորդին ձեւերէն:

Հրաժարէ բարեկամէն որ կը բարեկամանայ թրշնամիիդ հետ:

Մարդ իր ապուշութիւնը կը հաստատէ ընդհատելով խօսակցութիւն մը որուն կը խառնէ իրենինը:

Շատ մի հպարտանար ճառիդ յաջողութիւնէն: Մտածէ՛ տղէտներու թիւին վրայ, որոնք կը դանուին ամէն հաւաքոթի մէջ:

❖ Զարմանալի լինչ կայ, եթէ քաջուի ձայնը սո-
խակին, որուն վանդակի ընկերը ազաւ մ'է:

❖ Երբ յիմար մը ջանք կը թափէր ուսուցանելու
աւանակ մը, գիտուն մը ըսաւ իրեն.

— Ինչո՞ւ կը յոգնիս, անհամ կատակներէ չես կաս-
կածիր. չես կրնար խօսիլ սորվեցնել այս էշին, բայց ա-
տիկա քեզի պիտի սորվեցնէ զոալ:

❖ Դիւրին է մարդ մը սպաննել, բայց անկարելի
է զայն ապրեցնել:

❖ Հաւատարապէս յիմարութիւն է, կնոջ մը հեռ
վիճարանի, և բարի ըլլալ չարերուն:

❖ Ամէն բարեձեւ մարդ լաւ նկարագիր չունի. ա-
ռաքինութիւնը ներսիդին է, և ոչ թէ իր մորթին վրայ:

❖ Երեք բաներ չեն կրնար գոյանալ առանց ուրիշ
երեք բաներու. կալուած՝ առանց առեւտուրի, գիտու-
թիւն՝ առանց հակաճառութեան, երկիր մը՝ առանց կա-
ռավարութեան:

❖ Թշնամիիդ մի՛ գթար իր տկարութեանը մէջ, քա-
նի որ իր զօրաւոր եղած ատենը քեզ չպիտի գթայ:

❖ Ծակատադիրը չպիտի փոխուի՝ հաղար հառա-
չանքով, անտեղի աղօթքներով, և ոչ ալ անյոյս աղա-
ղակներով: Հողմի շտեմարանին պահապանը հոգ չընէր՝
եթէ այրին լապտերը մարի:

❖ Երկու բաներ հակառակ են տրամաբանութեան.
Վայելել աւելի քան ինչ որ կը թոյլատրէ Նախախնամու-
թիւնը, և մեռնիլ որոշեալ ժամանակէն առաջ:

❖ Սոխակի գարնանային բառեր բեր. գէշ լուրերը
բուն ձգէ:

3185

(23817)

2013

